

Aan

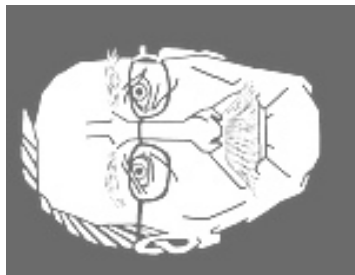
TNT Post
Port betaald
Port payé
Pais-Bas

alleen in de tuin

Men zit met zijn schimmen in de tuin, licht bladert schemer, er ademen oude nalatige vragen men zwijgt zich tezamen, is sprekend zijn naaste het is later, onhoorbaar als tijd

men zou dit ingedikt niets willen stillen ontmaken deze langzame cirkel, dit doodlopend loze moment willen wissen in scheurende zijde, ontastbare tastende voeten voorbijgaand over het grind

zo duurt men nog even, uurglazen, eetgrage boeken doodsnoed van hongerend voedsel, dan vindt zich het sterfelijk licht uit en gaat men, gaat men naar binnen, gehoorzaam, verhoort men het donker -

Gerrit Kouwenaar

(1923-2014)

Als af & toe de dag wat somber oogt, is er altijd nog....

herfstBode 2014

herfstBode

BOEKHANDEL SCHIMMELPENNINK

WACHT NIET TOT GIJ EEN
BEEN GEBROKEN HEBT
OM EEN REDEN TOT LEZEN
TE HEBBEN

De boekhandelaar voelde zich behoorlijk opgewekt. Hij was zojuist wedergekeerd van een fijne vakantie in Fryslan met uitbundig zonneschijn, terwijl de winkelmeisjes de winkel open hielden. *Alles weer normaal?* vroegen de klanten bij hun binnenkomst, en de boekhandelaar kon dit niet ontkennen, *alles weer normaal*. En de kassa rinkelde weer als vanouds. Wat een fijne winkel hebben we toch, dacht hij. En wat leven we toch in een fijn land. Als je goed kijkt is alles gekleurd. Dat had hij ergens gelezen. Behalve zwarte Piet natuurlijk, Dat komt door die vuile schoorstenen. Maar ja, iemand moet het doen.

Op dat moment stapt de nazaat van een beroemd uitgeversgeslacht de winkel binnen. Hij komt de aanbiedingen doen. Een mooie dundruk van Annie M.G. Schmidt, en een nieuwe vertaling van Tolstoj en nog zo wat.

Het gesprek komt op de veel te vroeg gestorven D. Hooijer wier postuum verschenen werk nauwelijks heeft verkocht. *Net als haar bundel 'Sleur is een roofdier'*, reageert de uitgever, nog steeds enigszins verbolgen. *Daar heb ik onlangs 4000 exemplaren van door de papiermolen gehaald.* De boekhandelaar verslikte zich in een slok koffie.

Die prachtbundel van de grote D.Hooijer?
De uitgever knikt. *Wat had ik anders moeten? Ze won de Libris Literatuurprijs, we lieten het boek flink bijdrukken maar niemand die het kocht. En dan wordt zo'n boek nutteloze opslag die teveel kost.*

De boekhandelaar kijkt hem aan alsof hij water ziet branden. Dit kan niet waar zijn, roept hij tenslotte. *Schandelijk!*
Onbestaanbaar! Driedubbel guilty! Jij komt in de hel!
Maar hij bedoelde vooral: *je had ze aan mij moeten geven!*

Later, toen de boekhandelaar in zijn bedje lag te woelen en na te denken over deze nieuwste bijdrage aan de teloorgang van de beschaving, probeert hij zich een voorstelling te maken van verduizend exemplaren Hooijer in zijn winkel.

Wel een beetje veel eigenlijk, denkt hij tenslotte.

Doe maar duizend.

Nou ja, honderd is misschien ook goed.

En toen viel ie in slaap.

Ton

Dit boek is een wetenschappelijke verhandeling, een filosofisch naslagwerk, een gedicht en een literair werk ineen. Het leest als een film, die je steeds weer opnieuw wilt zien. Pirsig, de schrijver van *Lila*, maakt gebruik van een enorme kaartenbak die hij op zijn zeiltocht meeneemt en waarin hij de thema's verzamelt waar hij over wil schrijven. Hoe legde Kayzer zijn jarenlange verzameling hersenstof vast? Zelfs al was hij net als de hoofdpersoon een "hoogbegaafd aimabele autist", dan nog vraag je je af hoe hij die informatie zonder sleutelwoord uit het geheugen op diept.

Kayzer beschrijft de wetenschapper met humor en zelfspot in een prachtige poëtische taal afgewisseld met de platvloerse realiteit van zijn aftakelingsproces in woede om dat wat hem overkomt. Hij is kritisch en soms cynisch en ontziet niemand.

Het siert de schrijver die het lef heeft om met een introductiezin, te beginnen van vijf pagina's. Het is lef om een heel trimester theoretisch studiemateriaal in een boek te verwerken en een hele wetenschappelijke tak natuurkundigen ongeloofwaardig te maken. Kayzer durft het samen met zijn hoofdpersoon aan.

De rust voor de lezer zit niet in het ritme van de hoofdstukken maar in de herhaling en de filmisch geschreven verhaallijnen die door het boek heenlopen. Het is een prachtig geschreven boekwerk voor liefhebbers.

Proza

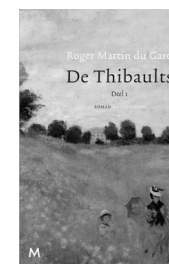

1. Krielaars, brilletje van Tsjechov
2. Hertmans, Oorlog en terpetijn
3. Dicker, Waarheid over zaak Quebert
4. Dekkers, Kleine verlossing
5. Steinz, Made In Europe
6. Brand Corstius, Arctisch dagboek
7. Zijl, Gerard Heineken
8. Vroman, tekenaar
9. Koch, Geachte Heer M.
10. Simons, Dwaze maagd

Mirjam van Hengel
Hoe mooi alles
LEO EN TINKEE VROMAN
EEN LIEFDE IN OORLOGSTIJD
Querido

11. Hengel Hoe mooi alles was
12. Pfeiffer, Superba
13. Roth, Vlucht zonder einde
14. Pons, De seizoenen
15. Carmiggelt, Gedrukt
16. Keizer, Tumult bij de uitgang
17. Cortazar, De autonauten
18. Harris, de officier
19. Schmidt, Meneer Ibrahim
20. Wesseling, Specht koppijn

21. Martin Du Gard, Thibaults
22. Schipper, Dag van de poëzie
23. Voskuil, Ik ben er niet
24. Mersbergen, Laatste ontsnapping
25. Marsman, De eerste letter
26. Allende, Ripper
27. Catton, Al wat schittert
28. Joyce, Katten kopenhagen
29. Schama, geschiedenis Joden
30. Jonasson, Zonderlinge avonturen

31. Boon, Wim is weg
32. Westendorp, Oud worden zonder
33. Kuipers, Miuwlerk
34. Salter, Lichtjaren
35. Mingarelli, Maaltijd in de winter
36. Vantoortelboom, Meester Mitrail
37. Scholten, Horizon city
38. Enquist, Kwartet
39. Williams, Augustus
40. Williams, Butchers crossing
41. Heeresma, Kaddisj buurt
42. Lodeizen, Wanhoop tijdelijk voorbij
43. Gogo, Dode zielen
44. Schmidt, A.M Gedrukt
45. Brouwers, Het hout

De jacht op het sublieme

Piet Gerbrandy
De jacht op het sublieme
Bundeling essays over hoe de kunst ons kan overveldiaen

Hans van maanen
Broddelwetenschap
Veel zogenaamde wetenschappelijke bevindingen worden in dit boek door van Maanen onderuitgehaald: broddelwetenschap!

De laatste tafel

Hannie Boumans

De man, alleenwonend, wetenschapper en docent theoretische fysica, krijgt te horen dat hij een aneurysma in zijn hersenstam heeft die op springen staat en dat hij dood gaat. Er is een kans van 5% dat hij er ongeschonden uitkomt als hij zich met spoed laat opereren. De keuze is duidelijk. Hij wil niet dood. Hij belt zijn Hongaarse vriend Andras die besluit voor de operatie over te komen. Zijn huis is aan kant, de kat is de deur uit, het wachten is op de operatie en zijn vriend. In Andras vindt hij zijn intellectuele gelijke, zijn zielsverwant. Aan hem wil hij zijn grootste bezit schenken, niet zijn aardse bezittingen maar, zoals hij zegt: 'het unieke museum van herinneringen, verwachtingen en ervaringen', die hij in de 58 jaren van zijn leven heeft opgebouwd.

Zijn leven speelde zich, zoals hij zelf zegt, vooral af in zijn hoofd. Dat is altijd zo geweest. Deze erfenis van kennis en ervaringen beschrijft hij in een brief aan zijn vriend, dichter en kosmoloog. Hij stelt zich de finale vraag die hij deze twee laatste dagen wil proberen te beantwoorden: "wat heeft het bestaan eigenlijk gebracht?"

Het jongetje dat een gewoon jongetje wilde zijn bij zijn vriendjes en studiegenoten maar zich het liefst in zijn kamer terugtrok met zijn boeken. De vrouwen van wie hij hield, maar die hij

eigenlijk nooit begreep. De wetenschapper, die niet de verbeeldingskracht had die je voor je vak nodig hebt maar die wel leefde in verbeelding als het ging om het dagelijkse leven.

Twee dagen heeft hij om de thema's van zijn leven vast te leggen. Grote filosofische thema's over de dood en de zin van het bestaan, het geloof en het grote "NIET WETEN" - het resultaat van eeuwenlang wetenschappelijk onderzoek naar het ontstaan en de werking van het heelal. Onbeantwoorde vragen binnen de theoretische fysiologie en de kosmologie en het jarenlange zoeken naar de "waarheid", die er niet is, worden beschreven. Kleinere thema's over het verschil tussen angst en doodsangst, over de mens als toevallige passant en stipje in het oneindige universum. Wat is aangeboren en wat is aangeleerd. Hij neemt afscheid van de dichters, de filosofen en de theorieën waar hij zich een leven lang aan heeft gewijd. Dat was zijn levenswerk. En als reflectie op zijn eigen werk en "de omgevallen boekenkast" schrijft hij: "formuleerde ik een gedachte, dan keken negen doden over mijn schouder mee." Zijn studenten houdt hij voor: "Wij staan op de schouders van anderen, denk daar aan!"

Onze tasjes all over the world

Onvermoeibaar, dat is het woord, zijn onze boekenvriende op pad naar alle uithoeken van onze planeet. Met ons tasje scherp voor de lens. Het begint een prachtcollectie te worden. Alle inzenders veel, véél dank!

Noord Korea

Jordanië

Dode zee

Koerdistan

Olv

Sarajevo

Noord Korea: Het is streng verboden, maar Cor Bold did it! Een foto in de metro van de hoofdstad. Wij denken aan de Zilveren Camera **Jordanië en Dode Zee:** Titia Jansen poseert voor een Jordaans boekenstalletje (met veel tijdschriften) en kijkt uit over de Dode Zee. **Koerdistan:** Leni van Malde fotografeert Koerdisch jochie (hou dit tasje even vast) voor affiche met opschrift: *Bescherm Koerdistan* **Olv** (nét over de grens van de Singelgracht): Jan van Raamsdonk moest even het ziekenhuis in. Gelukkig weer helemaal opgeknapt! **Sarajevo:** Lidewij Verheggen met een tasje vol boeken op een boekenfestival in Bosnië Herzegovina (*ten points...*)

Nog meer tasjes...

De Leemstobbe

Grasveldje

Oost-Berlijn

Londen

Italië

Griekenland

De Leemstobbe: Dit is buurman Joop op de camping in Fryslan. In het tasje zit de Thora, want hij speelt soms graag voor Rabbi.
Grasveldje: U ziet Oek de Jong en Paul Weller met ons tasje tussen de tanden. Wat mag dat betekenen? Wij weten het eerlijk gezegd ook niet.
Oost-Berlijn en Londen: Andrea de Leeuw voor het graf van Bertolt Brecht en in Londen voor het standbeeld van Shakespeare. Niveau!!
Italië: Mag de boekhandelaar ook een keer? Hier met zijn schaakvrienden op hun jaarlijks uitje ergens aan de Adriatische kust.
Griekenland: Rutger (van Tineke Weemhoff) poseert met onze boekenlegger tussen de lippen, naast een witte fietsen verzamelaarsplaats in Athene. Om de logica van deze compositie te begrijpen moeten we misschien de Griekse filosofen nader bestuderen. Maar ja, druk druk druk.

Joseph Roth & Hans Fallada

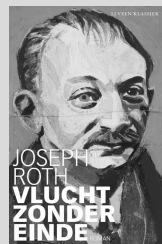
André Boelee

Recentelijk zijn twee boeken uitgekomen die allebei de worsteling om terug te keren uit een oorlog naar het normale leven als thema hebben. *Vlucht zonder einde* van Joseph Roth beschrijft de terugkeer van Franz Tunda uit Rusland na afloop van WO I. In *Een waanzinnig begin* van Hans Fallada lezen we hoe dr. Doll in Berlijn probeert de draad weer op te pakken na afloop van WO II.

De afgelopen jaren zijn de romans van Joseph Roth en Hans Fallada in nieuwe vertalingen uitgegeven bij Veen en Cossee. Voor beide romans geldt dat de inhoud nauw is verweven met het leven van de schrijver. Dit heeft zeker te maken met het feit dat deze tot de laatste werken van Roth en Fallada behoren.

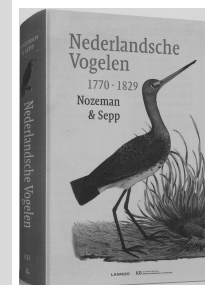
Ik ben een groot liefhebber van het werk van Roth en Fallada. Toch waren mijn verwachtingen niet erg hoog omdat het laatste werk niet altijd het beste werk van een schrijver is. Die verwachting bleek niet te kloppen; beide romans behoren tot het beste wat ze geschreven hebben.

Vlucht zonder einde is eigenlijk een verzameling van korte verhalen waarin steeds Franz Tunda figureert. Tunda is gevlucht uit een krijgsgevangenkamp in Siberië en ieder verhaal beschrijft een episode over zijn terugkeer naar Wenen. Op de achtergrond speelt het verlangen om zijn verloofde Irene Hartmann terug te zien. De roman heeft zeker in het begin een lichte en ironische toon die bijna 'on-Roth's' aan doet. Over Irene schrijft Roth: *In Wenen wachtte zijn verloofde op hem, de dochter van potloodfabrikant Hartmann. Van haar wist de eerste luitenant niet meer dan dat ze mooi, schrandere, rijk en blond was. Die vier eigenschappen hadden haar geschikt gemaakt om zijn verloofde te worden.* Zoals zo vaak bij Roth eindigt de roman in een gevoel van wanhoop. De laatste zin luidt: *Niemand op de wereld was zo overbodig als hij.* Deze uitgave bevat een

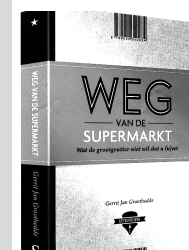

inleiding van Arnon Grunberg die ingaat op het autobiografisch karakter van de roman. Wie meer wil weten over de moeizame laatste jaren van Roth leze *Waar het me slecht gaat is mijn vaderland* van Els Snick uitgegeven bij Bas Lubberhuizen.

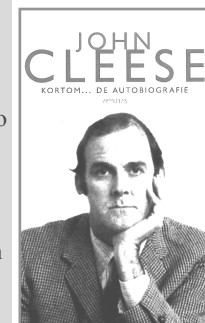
Een waanzinnig begin van Fallada is een boek dat je bij de keel grijpt. De lezer wordt de nachtmerrie ingetrokken van het leven in Duitsland direct na de capitulatie van Duitsland aan het eind van de Tweede Wereldoorlog. Niet door de beschrijving van de gruwelijkheden van de Russische bevrijding, maar door de ervaring van de hoofdpersoon dr. Doll dat de slechtheid in de mens ook na het einde van het nationaal socialistische bewind blijft zegevieren. Daarbij spaart dr. Doll -het alter ego van Fallada- zich zelf niet. Het verhaal dat Fallada vertelt heeft een hoog autobiografisch gehalte, zoals ook uit het voortreffelijke nawoord van de vertaler (Anne Folkertsma) blijkt. Het bijzondere van dit boek is dat het al zo kort na de oorlog de taboes van Duitsland aan de orde stelt: de Duitse schuld en het lijden van de Duitse mens tijdens de Tweede Wereldoorlog. Overigens deed Fallada wel concessies aan het regime van de DDR waaronder hij moest leven. Hij repte met geen woord over de verkrachtingen en plunderingen van de Russen. Eigenlijk is het hele boek doortrokken van deze ambivalentie. Dat voel je op iedere pagina en maakt het ook zo fascinerend om te lezen. Kortom een 'waanzinnig' boek.

Nederlandsche vogelen 1979-1829
Nozeman en Sepp
Facsimile uitgave van dit fameuze vogelboek (250 originele hand-gekleurde platen, 800 pagina's, 11 kg!)

Weg van de supermarkt
Gerrit Jan Groothedde
De supermarkt domineert ons (gemanipuleerde) voedsel. Groothedde voert een pleidooi voor de ambachtelijke versie.

De biografie

Marianne

schrijvers hebben gemeen geen wetenschap te willen bedrijven. Bouman introduceerde in de vijftiger jaren een oorspronkelijke vorm van (populaire) geschiedenis-uitbeelding geïnspireerd door de beeldende kunst en de literatuur. Illies had meerdere en betere voorgangers.

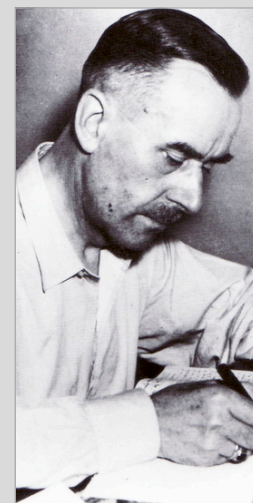
en de opkomst van het communisme en fascisme tijdens de chaotische nasleep van een totaal veranderde wereld. En **Ian Buruma** heeft succes met zijn biografie van het jaar 1945, het sleuteljaar van de moderne geschiedenis dat aan de basis blijkt te liggen van de moderne wereld zoals wij die beleven en ervaren. Het jaar waarin zowel Europa als Azië een desolate aanblik boden. Grote delen lagen in puin, mensen waren gedesorienteerd, velen hadden de oorlog met de dood moeten bekopen. Mijn ene buurvrouw had een kind van een « mof », de andere van een « Engelse bevrijder ». Beiden werden in ons dorp met de nek aangekeken. Buruma besteedt ruim aandacht aan dit uit de puinhopen opgerezen fenomeen van vaderloze kinderen.

De ras verteller **Bill Bryson** gebruikt een jaar uit de geschiedenis van de Verenigde Staten *De Zomer van 1927*. Door gebruik te maken van portretten, anekdotes, feiten en verhalen brengt ook hij het verleden op zijn karakteristieke

wijze opnieuw tot leven. Tijdens deze zomer werd mijn moeder geboren, en in dit jaar worden Sacco en Vanzetti na een showproces geëxecuteerd, regeert maffiabaas Al Capone in Chicago en ver daarbuiten, treedt de Mississippi tweemaal gigantisch buiten zijn oevers, wordt de legendarische vlieger met fascistische uitspraken Charles Lindbergh de eerste trans-Atlantische vliegenier, jagen enkele bankiers bewust de aandelenkoersen naar een onverantwoorde hoogte zodat zij de *Grote Depressie* in zullen leiden en slaat sterhonkballer Babe Ruth (George Herman) een onwaarschijnlijk record aan homeruns. Het is een tijdperk van afkeer. De Klu Klux Klan heeft inmiddels 5 miljoen leden, waaronder 75 Senaatsleden. De vooruitgang en de American Dream kent meerdere keerzijden.

Van de Nederlandse historicus **Philip Blom** verscheen niet zo lang geleden *Alleen de wolke »n. Cultuur en crises in het Westen, 1918 - 1938*. De jaren van het interbellum

Een Thomas Mann festival kan beter gebruik maken - wil het zinvol blijven - van de indrukwekkende literaire erfenis die de Duitse Nobelprijswinnaar voor zijn lezers heeft nagelaten. In Nederland is sedert enkele weken een intensieve advertentie en

intekencampagne gestart voor een van de hoofdwerken van **Thomas Mann** *Jozef en zijn broers* (1933-1936) in een recente vertaling van Thijs Pollmann.

De tijdloze problemen die in dit boek aan de orde komen verdienen lezers en zouden een uitdaging kunnen zijn voor een komend Thomas Mann Festival.

Een willekeurige greep uit de stapel leesexemplaren. Van eigen bodem, deze keer.

Hendrik Groen: *Pogingen iets van het leven te maken* (Meulenhof)
Het geheime dagboek van Hendrik Groen, 83 en een kwart jaar oud behelst het wel

en wee in een bejaardenhuis in Amsterdam-Noord gedurende één jaar. We maken kennis met Hendrik, zijn vriend Evert en de club 'Oud maar niet dood' die gevormd wordt ter bevordering van de 'Levenskunst'.

De eerste pagina's komen traag op gang en bevatten flauwe grappen. Echter: gaandeweg -er worden leuke tochtjes ondernomen, Hendrik wordt verliefd op Eefje- krijgt het boek vaart en is aan het eind ronduit ontroerend en op volle kracht. Humor kan de senioren niet ontzegd worden, evenals de Kunst er iets van te maken.

Ineke Riem, *Zeven pogingen om een geliefde te wekken* (Arbeiderspers)

Een dorpje op een eiland, Oudering geheten. Lioba, een kunstzinnig buitenbeentje wil de benauwing van de kleine gemeenschap ontvluchten na de zoveelste afwijzing voor de Kunstacademie. Op een dag wordt ze bewusteloos aangetroffen op het nabije gors: 'Slapen, om

niet te hoeven leven!'

Diverse dorpsgenoten zoeken koortsachtig naar een manier om haar te wekken. Tikje eigenaardig zijn ze, stuk voor stuk. Al even opgesloten in hun kleine wereld.

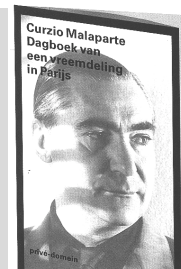
In volkomen eigen stijl wordt een klassiek sprookje nieuw leven in geblazen: raadselachtig, poetisch als ook sfeervol en mooi van taal Soms een tikje verwarrend. Dit doet echter aan het leesplezier weinig af: vorm en vaart zijn de nabije boeien. Dat de Bronzen Uil met dit debuut werd gewonnen, laat zich raden.

Jeroen Brouwers, *Het hout* (Atlas Contact)

Jaren vijftig. Franciscaner broeder Bonaventura - werkzaam en wonend in een door kloosterlingen geleid jongenspensioonaat- is getuige van seksueel misbruik, sadisme en vernedering. Horen, zien en zwijgen: hoe medeschuldig kun je zijn? Broeder is geen held, hij zwijgt en ondergaat

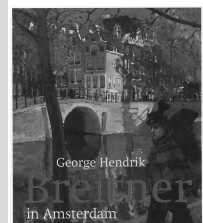
lijdzzaam zijn nederige bestaan. Wanneer hij op zekere dag door een abces in zijn mond buiten de poorten van het pensioonaat komt, ontstaat er een ontmoeting bij de tandarts met jawel, een vrijgevochten alleraardigste vrouw die van wanten weet. Broeder Franciscaner leert de geneugten van het zesde en negende gebod kennen en kent vanaf dat moment geen rust meer. Hoe deze geschiedenis afloopt ga ik niet verklappen, maar ik kan vermelden dat ik het boek eerst losliet nadat ik het uit had. Brouwers op zijn best, barstend van de vitaliteit.

Malaparte
Dagboek van een vreemdeling in Parijs
Privé-domein

Jan Arends Biografie
Nico Keuning
Naast deze biografie verschijnen gelijk herdrukken van zijn proza waaronder *Keefman* en een keuze uit zijn poëzie.

Breitner in A'dam
Wat leven we toch in een mooie stad.

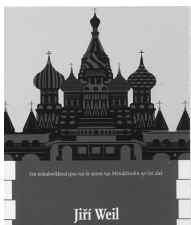

Wim Brands
's Middags zwem ik in de Noordzee. Nieuwe dichtbundel.

Naomi Klein

No time

Strijdbaar pleidooi voor actie tegen de grootste vijand van onze planeet: het markt-fundamentalisme.

Jiri Weil

De hartslag van Moskou

Komische maar ook grimmige roman over het Moskou van 1934.

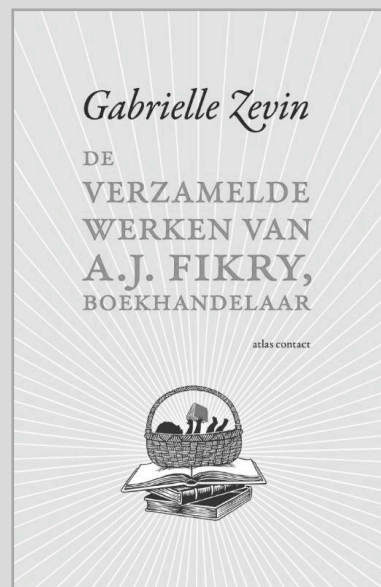
De authentieke Indische keuken.

Herziene herdruk van deze klassieker.

Moedig voorwaarts

Mirjam Gerretzen

Daar lag opeens De verzamelde werken van **A.J. Fikry**, boekhandelaar van **Gabrielle Zevin** in het hart van onze winkel en de titel oefende een onweerstaanbare aantrekkingskracht op mij uit. Dit boek kon niet ongelezen blijven.

Gabrielle Zevin

DE
VERZAMELDE
WERKEN VAN
A.J. FIKRY,
BOEKHANDELAAR

atlas contact

Het was natuurlijk een verrukkelijk boek, en zeker niet alleen vanwege het onderwerp: een ouderwetse (in de goede betekenis van het woord) boekhandel op een afgelegen eiland. Een eigenaar die alles wil houden zoals het is, maar dan slaat het noodlot toe, en de omzet blijft dalen. We lezen onze boekhandelaar de put uit, hij moet het redden!

De verwickelingen moet u zelf maar tot u nemen, maar ik heb genoten van dit eerbetoon aan niet alleen eigenzinnige boekhandelaars, maar ook aan ons, de lezers. Een citaat uit het verzameld werk van Fikry: "Je weet precies wat je over iemand moet weten door het antwoord op de vraag: Wat is je lievelingsboek?"

Moedig voorwaarts, om met een andere boekhandelaar te spreken.

Verder las ik in een adem van **Agota Kristof** de trilogie *Het dikke schrift*, *Het bewijs*, *De derde leugen*, vierde druk, 2011. *Het dikke schrift* is nu, toevallig, in de bioscoop te zien als *Le Grand Cahier*. Het is niet aan te raden de film eerst te zien, zelfs bijna nooit vind ik. Het boek spreekt meer tot de verbeelding. In mijn geval was het ook geen goed idee de film zo kort op het boek te zien trouwens. Een tweeling wordt ondergebracht bij een grootmoeder op het platteland, het is oorlog. Zij moeten waarheidsgetrouw opschrijven wat ze meemaken. Het kinderperspectief biedt een verrassende kijk op, ja, op welke werkelijkheid?

Als laatste de al weer vierde Europese policier van mijn zus (inderdaad, familie), **Ellen G.**, *Manzanilla*, met als

hoofdpersoon steeds een Berlijnse ex-hoofd-commissaris. Thrillerschrijvers krijgen sowieso weinig aandacht, je

hebt een top 3 of 5, die telkens weer in de media verschijnt. Het mag niet onopgemerkt blijven. Vandaar.

Hulde aan alle schrijvers; het is een eenzaam beroep.

Leven in de tijd

Ton Vink

Het 18^e Thomas Mann Festival vond plaats van 12 tot 19 juli op het Litouwse schiereiland Neringen. In het tegenwoordig zeer toeristische oud vissersplaatsje Nida staat het blauw geschilderde houten buitenhuis van een van Duitslands meest gerespecteerde schrijvers.

Het dagelijks programma kent vier onderdelen: literatuur, beeldende kunst, muziek en film. Het thema voor dit festival was geïnspireerd en gebaseerd op de bestseller van **Florian Illies** zijn boek *De zomer van 1913*.

Ik vond dit nogal een vreemde keus, vooral omdat de organisatie voor de komende vijf jaren als thema de opvolgend jaren van 1914 tot en met 1918 heeft aangekondigd. Gaat Illies een vervolgserie schrijven? Laten we de Heer smeken van niet. Zes opeenvolgende jaren behandelen zonder de rode draad te verliezen? Het lijkt me een onmogelijke opgave zonder de aanwezigheid van Thomas Mann in eigen persoon, van wie in 1913 het geruchtmakende boek *De dood in Venetië* verscheen.

Bij het lezen van het Illies mozaïek van korte of langere stukjes, schertsen, teksten en roddels voelde ik me op de rand van voyeurisme balanceren. De oud journalist en kunstkenner verzamelde en bewerkte informatie uit dagboeken, briefwisselingen, tijdschriften en manuscripten binnen

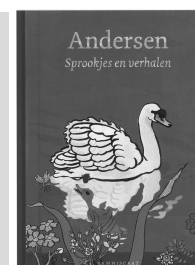
een klasse van geniën uit de kunst, de politiek en de bourgeoisie. In een tijd dat geest en ziel verstrikt leken te raken in de klauwen van de decadentie. Hij overgoot dit met een aangename dosis persoonlijke humor.

Illies tracht zijn lezer te overtuigen door banden en verbindingen tot een kunstmatig netwerk in de kunstwereld, en de literatuur te weven: Malewitsch schildert zijn zwarte vierkant; Proust is op zoek naar de verloren tijd, patholoog Gottfried Benn wordt een verliefde dichter, Kafka, Joyce en Musil drinken koffie in *Triëst*, terwijl Hitler in München zijn landschapjes verkoopt.

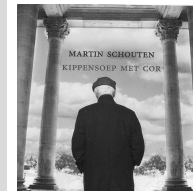
Tijdens het lezen van Illies moest ik onwillekeurig terugdenken aan de in mijn jeugdjaren populaire maar

gemarginaliseerde schrijver-historicus **P.J. Bouman** en zijn boek *Revolutie der eenzamen / Spiegel van een Tijdperk* uit 1953, waarin de auteur een identiek onderwerp uniververser, uitvoeriger, bijna op filmische wijze benadert. Door

korte notities op een overzichtelijke en begrijpelijke wijze met elkaar te verbinden en aaneen te rijgen brengt hij de eerste helft van de twintigste eeuw op een aantrekkelijke wijze tot leven. Historici vonden zijn werk te subjectief maar vergeleken bij Illies is Bouman zowel informatiever, uitgebreider als ook beter gedocumenteerd. De twee

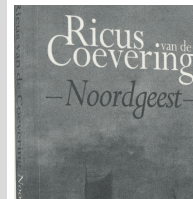
Andersen *Sprookjes*
Leven en werk
Eindelijk weer verkrijgbaar in een fraaie uitgave met tekeningen van Jan Jutte

Martin Schouten
Kippensoep met Cor
Melancholie mijmeringen over hoe het was en is.

H.N. Werkman
Leven en werk
Nieuwe uitgave ter gelegenheid van zijn 70e sterfjaar.

Ricus Coevering
Noordgeest
Psychologische familieroman van de man die eerder opzien baarde met zijn *Sneeuweieren*.

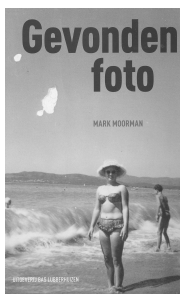

Amsterdam

Dubbelportretten

.Hoe het was en hoe het nu is (verschijnt in nov.)

Gevonden foto

Mark Moorman

Verscheen ooit als fascinerende serie in Het Parool, waarin op zoek wordt gegaan naar de verhalen achter (lukraak) gevonden foto's

Guus Luijters

Lege stad

Verzamelde (Amsterdamse) herinneringen 1943-1950

Berichten van een zakenman

Ad van de Borst

Op 25 september 2013 overleed D. Hooijer, (pseudoniem voor Kitty Ruys), schrijfster van een klein maar zeer eigenzinnig oeuvre. In 2008 won zij tot ieders verrassing de Libris Literatuurprijs met haar verhalenbundel *Sleur is een roofdier*.

Haar optreden op de televisie tijdens die prijsuitreiking was zo gemakkelijk en relativerend, dat ik meteen verkocht was, wat een leuke vrouw, van die vrouw wilde ik wel eens wat lezen. Toen ook nog eens bleek, hoe bijzonder dit boek was, ben ik alles van haar gaan lezen. Ik werd een volger en een groot fan van haar werk. Haar overlijden kon ik haast niet rijmen met haar levenslustige literatuur. Ik was er beduusd van. Wat een gemis voor de Nederlandse letteren en voor mij als lezer.

Maar wat een verrassing! Want postuum verscheen in februari 2014 haar roman *Berichten van een zakenman*. Het is een prachtboek! Samen met *Sleur is een roofdier* behoort deze roman tot haar allerbeste werk. Alle Hooijer ingrediënten zijn in deze roman terug te vinden: de tegendraadse overpeinzingen, een groot mededogen en inlevingsvermogen met mensen die aan de zelfkant van de maatschappij leven, een vanzelfsprekend soort optimisme, en dat allemaal geschreven in die voor Hooijer zo kenmerkende geestige, laconieke en poëtische stijl. Lees alleen al de titels van de hoofdstukken: *De kattenhond*, *Een warm tapijt dat nimmer slijt*, *Manieren om Reggie terug te krijgen*, *Naar Ted verlangen*, *In stilte begraven*, *Een mens vangen*.

Het is een grappig, maar vooral ook een ontroerend boek. Een boek dat gaat over veerkracht en vriendschap. Vriendschap die vanzelfsprekend en niet opportunistisch is, echte vriendschapsliefde. 5 Sterren! Kopen dat boek.

D. Hooijer is ook dichteres. Onder pseudoniem (*Milly Wiers*) publiceerde ze in de Revisor en bij uitgeverij De Beuk. Over haar poëzie zei Hooijer zelf

gekscherend dat haar gedichten in de intensive care lagen, zwaar verminkt door twijfels en bijna dood. Maar wat zou het mooi zijn, wanneer uitgeverij van Oorschot een bloemlezing van haar gedichten zou uitgeven. Als voorschot alvast twee gedichten van D. Hooijer/ Milly Wiers:

Ze reist mijlenver in taxis met stralende ogen

hoort ze de chauffeurs hun ontroostbare lach

gescherpt leest zij de kaart verzwijgt dat de wind krimpt

bij zonsopgang iriserend naakt in gezelschap

Uit: *Liederen van A naar B, De Revisor 1986*

Vogels maken reiskoorts met veren en wind om je te melden dat ze niet op je letten omdat ze gaan

ze dragen het maanlicht de nacht in naar zee naar de stuurlui die kalm zijn omdat ze al reizen of ze nu keren of gaan.

Bron: *Avondlog* van Wim Noordhoek

De dikkeboekenproblematiek

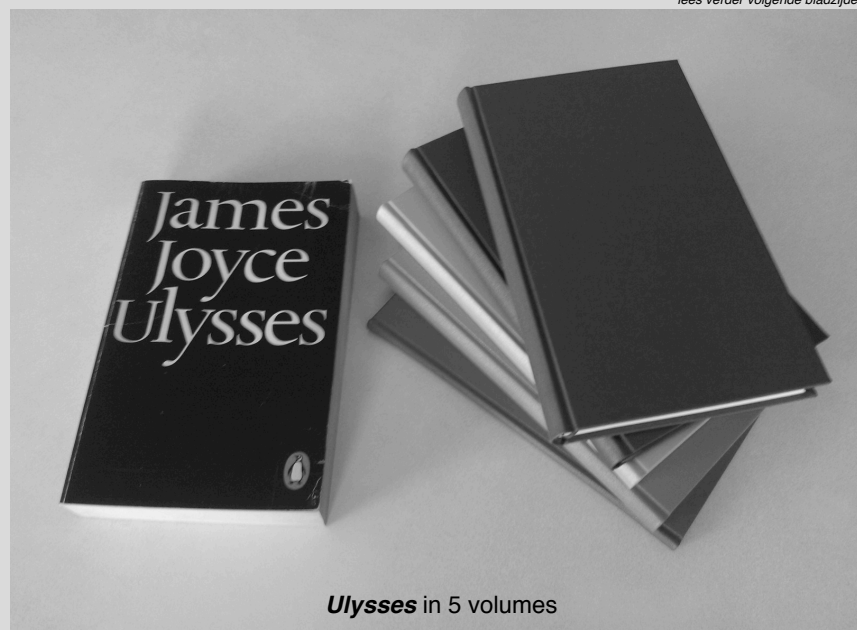
Maarten Kloos

Lezen in bed. Veel mensen doen het en onder de meest fanatieke lezers zijn er die het het liefst nergens anders doen. Statistische cijfers zijn bij mijn weten niet beschikbaar. Bekend is wel de vele aandacht voor de juiste bedverlichting en het voorkomen van rugproblemen. Maar een structureel probleem is nog onderbelicht. Dat is het probleem van het onhanteerbaar zware *dikkeboek*.

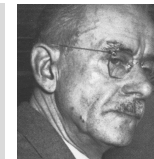
Veel lezers hebben desgevraagd de lijstjes paraat. Natuurlijk het lijstje met boeken die dankzij veel geworstel toch zijn gelezen, in mijn geval bijvoorbeeld *Oorlog en Vrede* (1019 pagina's/904 gram), *De Toverberg* (928/1296) en *De Roos van Dekama* van Jacob van Lennep (633/1672). Maar belangrijker is het rijtje boeken waarbij het tot grote ergernis telkens weer mislukt. Ik denk onder andere aan *Sferen* van Peter Sloterdijk (950/1266) en *Het eiland van het tweede gezicht* van Albert Vigoleis Thelen (960/1614). Een algemeen bekende frustratie is in dit kader het beschikken over allerlei verzameld werk, terwijl bij de volumineuze collecties van

Elsschot, Nescio, Pavese, Bassani en anderen toch telkens weer wordt terugverlangd naar de separate romans en novellen (vgl. Elsschot verzameld: 750/805, *Villa des Roses* apart: 157/200). In deze tijd van fascinerende innovaties ligt het voor de hand om de e-reader te hulp te roepen. Een ideaal hulpmiddel natuurlijk waarmee menigeen zeer gelukkig is. Niet echter degene die ondanks alle problemen valt voor de romantiek van het dikkeboek. Het om die reden van schrijvers verlangen dat zij lijvige manuscripten zo samenstellen dat deze op voorhand op te delen zijn in hapklare brokken, is niet echt een optie.

lees verder volgende bladzijde

Ulysses in 5 volumes

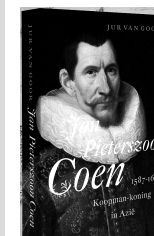

Thomas Mann

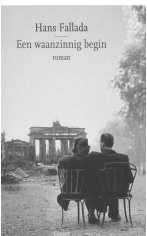
Jozef en zijn broers
Meesterwerk van Thomas Mann, geïnspireerd op het Oudtestamentisch verhaal over de lotgevallen van Jozef, lievelingszoon van Jacob, die door zijn broers uit jaloezie aan rondtrekkende handelslieden wordt verkocht

Michel Faber
Nieuwe roman van de schrijver van *Lelieblank*, *scharlakenrood*.

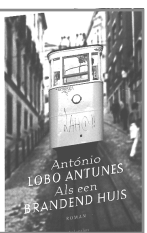
Jan Pieterszoon Coen (1587-1629)
Jur van Goor
Biografie over deze koopman-koning in Azië ("Dispenseert niet, daer can in Indiën wat groots verricht worden")

Hans Fallada
Een waanzinnig begin
Speelt zich dit keer vlak voor en vlak na het einde van de 2e Wereldoorlog waarin Fallada beschrijft hoe hoop en toekomstplannen kunnen omslaan in wanhoop, verraad en moedeloosheid.

Rutger Kopland
Hoe zou het zijn om thuis te zijn
Een selectie van Marjolaine de Vos

António Lobo Antunes
Als een brandend huis
Via acht oudere bewoners van een huis en de meesterhand van de schrijver, komt de geschiedenis van Portugal tot leven.

De dikkeboekenproblematiek -Maarten Kloos

Wat wel kan worden geprobeerd is om uitgevers zover te krijgen dat zij zich, wanneer dat maar mogelijk is, richten op het maken van dozen met boeken-in-handzame-delen.

Een goed voorbeeld is *In Europa* van Geert Mak (twee delen, totaal 1287/1871). Een misser is de jongste Nederlandse vertaling van de *Bijbel* in één kolossaal boekwerk (2400/1469), terwijl de deuterocanonieke boeken en het Nieuwe Testament elk bijna vanzelfsprekend apart kunnen worden gezien, en het oorspronkelijke Oude Testament heel goed in drieën kan worden gelezen (Genesis-Ruth, Samuël-Psalmen, Spreuken-Maleachi).

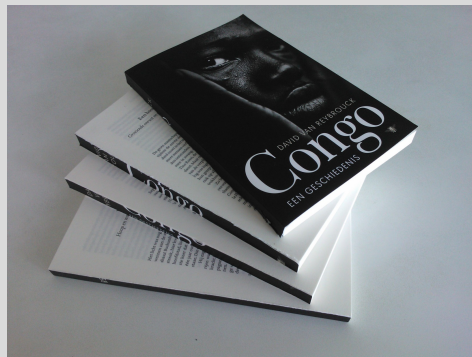
Een raadsel is en blijft *De Kapellekesbaan* van Louis Paul Boon (404/649) waarvan nog steeds niemand heeft ingezien dat een tweedeling (1-182, 183-404) geen enkel probleem zou zijn. En zeer actueel is het thema voor wie het zo liefdeloos en gemakzuchtig vormgegeven boek *Congo* van David van Reybrouck (680/1009) in handen krijgt.

Op dat boek heb ik daarom maar weer eens het enige middel dat echt helpt toegepast. Jawel, gewoon het mes erin en het boek in beredeneerde delen uiteenleggen. Ik deed dat eerder met *Ulysses* van James Joyce (856/1328), met als resultaat 5 delen: I (episodes 1-3), II (4-9), II (10-13), II (14-15), III (16-18 en bijlagen). En ook *Congo* bleek goed op te delen, te weten in 4 delen met respectievelijk de pagina's 1-154 (inleiding en periode 1870-1921), 155-350 (1921-1965), 351-524 (1965-2006), 525-680 (2006-2010 en bijlagen).

Waarschuwing: essentieel voor het leesgenot is wel dat de nieuw ontstane delen een fraaie band krijgen. Zo is een dure hobby geboren.

Congo met idee voor opdeling

Congo in stukken gesneden

Congo in vier prachtige, leesbare delen

Ayn Rand: De eeuwige Bron

A Graphic Novel in Prose

Arend Schulp

De uitgever van dit boek en van 'De kracht van Atlantis', Luitingh Sijthoff, beweert dat deze boeken gelden als de meest invloedrijke werken na de Bijbel. Nu beschik ik niet over een zodanige algemene ontwikkeling dat ik een dergelijke claim uit de losse pols zou kunnen weerleggen. Voor dergelijke lieden is de citatenomnibus uitgevonden. En wie schetst mijn verbazing, Rand nul citaten, de Bijbel 526. Niet lezen dus? Toch wel. Rand geldt als een vurige verdediger van ongebreidelde free enter-prise, kapitalisme, geestelijk moeder van Reagan, Thatcher en Milton Friedman. Van dat beeld blijft na lezing van *De Eeuwige Bron* weinig over.

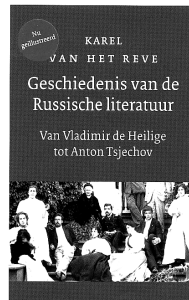
Het leest als een stripboek. Superman, Catwoman, The Joker, Lois Lane en Batman zie je in New York rondscharrelen tussen de torenhoge kitsch van de wolkenkrabbers.

De hoofdpersoon Howard Roarke, architect, is een eendimensionale held. Er valt dan ook niets op die gast aan te merken. Onkreukbaar zonder een Robespierre of een Lenin te worden. Hij doet geen enkele concessie en wordt er bij alle op de klandizie vlassende grote architectenbureaux uitgegoid. Landhuizen in Medievel Style, Renaissance, Barok en andere neorommel zal hij niet bouwen. Dat zegt hij keurig, hij bergt zijn potloden op, pakt zijn papieren en vertrekt. Geen ruzie of slaande deuren, dat is niet zijn stijl. Anderen, waaronder zijn studiegenoot Peter Keating, raden hem aan wel concessies te doen. Howard is daar ongevoelig voor en gaat liever in een basaltgroeve werken, met zo'n vette klophamer; of, hij is selfmade man en dus ook bouwvakker geweest, als voorman in de bouw.

Zijn Joker is Ellsworth Toohy, een cultuurcriticus die jonge kunstenaars aan zich bindt door ze in clubjes aan het

discussiëren te zetten. De kunstenaars worden steevast neergezet als streberige dadaïsten wier onuitputtelijke domheid geëxploiteerd wordt door Toohy. Hij vindt ze zo inspirerend, zo getalenteerd, zo veelbelovend en ze gaan het zelf geloven. Peter Keating, de studiegenoot, kan de lokroep van deze rattenvanger niet weerstaan. Als streber en moederskind wordt hij steeds door Howard Roarke gered. Want Peter wil verder springen dan zijn talent hem toelaat en o,o,o,o, o daar komt narigheid van. Roarke redt dan met een paar forse strepen zijn ontwerpen en daar wint Peter dan weer prijzen mee. En de dochter van de baas, een beeldschoon doch frigide ding waar alleen Roarke raad mee weet. Maar dat weet Peter dan weer niet. Een deurenstuk, enfin, u moet het maar lezen.

Bij toevallige herlezing van 'Bartje zoekt het geluk' (ik was in Drenthe) vielen de sterke parallellen op met *De Eeuwige Bron*, hoewel Bartje als sociale roman schurender is. Ook biedt BZHG met een panopticum van bronstige dan wel suïcidale Drentenaren leukere leesstof.

Karel van het Reve
De geschiedenis van de Russische literatuur.
Bijzondere herdruk van dit standaardwerk door toevoeging van veel illustraties uit de archieven van Petersburg en Moskou.

Dwars tegen de keer
Over het leven en werk van Ida Gerhardt

Lydia Davis
Het einde van het verhaal
Davis enige roman, thans vertaald.

Gouverneur Mook (vervolg)

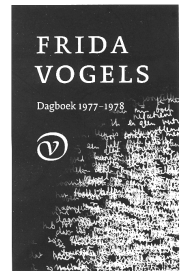
hij geconfronteerd werd met de Republiek Indonesië, die Soekarno en Hatta hadden uitgeroepen. Hij voerde onderhandelingen met de republiek en moest vreselijk schipperen tussen Djokjakarta en Den Haag. Van Mook was voorstander van federalistische structuur van Indonesië plus een soort gemenebest-verhouding tussen Nederland en Indonesië. Hij achtte in 1947 een militair optreden tegen de republiek onvermijdelijk. In november 1948 werd hij als hoogste man in Indië vervangen door Beel, een stijve katholiek zonder enige betrokkenheid met het eilandenrijk.

Bij alle overtuiging die hij had over de toekomst van Indië, was hij onzeker en kwetsbaar in zijn privéleven. De spanningen van het enerverende bestaan vonden een uitweg in zijn directe werkomgeving. Tot drie keer toe kreeg hij een verhouding met zijn secretaresse. En al die tijd bleef hij getrouwd met mevrouw van Mook. Het kan niet anders dat zijn amoureuze relaties op weinig begrip bij de brave burgers uit Den Haag konden rekenen;

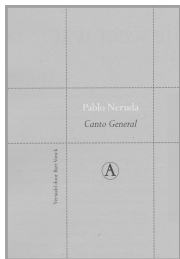
het heeft zijn politieke positie niet versterkt. Na zijn ontslag als luitenant-gouverneur-generaal in 1948 werd Van Mook een ambtelos burger, die zich zelf opnieuw moest uitvinden. Dat was niet eenvoudig. Het werd een bestaan van gasthoogleraar en van VN-ambtenaar op het hoofdkwartier in New York. Hij keerde niet terug naar Nederland, maar bracht de laatste jaren van zijn leven door in de Franse Provence.

Van Mook was wellicht de juiste man op de juiste plaats, maar niet op het juiste moment. In een onafhankelijk Indonesië werd hem geen plaats gegund, niet door de Indonesiërs, maar ook niet door de Haagse politici. Een overdracht van de soevereiniteit op de wijze van India was in Nederlandse verhoudingen onmogelijk.

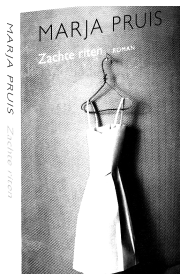
Tom van den Berge, *H.J. van Mook 1894-1965, Een vrij en gelukkig Indonesië*, Uitgeverij Thoth, ISBN 978-90-6868-6260-5

Frida Vogels
Dagboek 1977-1978
Deel 11 (!)
Verschijnt in nov.

Pablo Neruda
Canto General
Nieuwe vertaling in de onvolprezen Perpetua-reeks, die thans meer dan zestig delen uit de wereldliteratuur omvat. (Die we overigens allemaal in onze kast hebben staan).

Marja Pruis
Zachte rit
Nieuwe roman

Uitmarkt

Frans Woolthuis

Dit jaar bevond ik me eind augustus eens niet in een vakantie-land en de Uitmarkt was om de hoek. Het was bovendien mooi weer, dus wat lette me. Ik was bepaald niet de enige. Ik besloot me eerst eens te oriënteren op mijn parcours. Met de plattegrond op tafel dronk ik een biertje op het eerste de beste terras. Het zonnetje scheen, het bier was goed, dus ik nam er nog één. Het was eind van de middag en de maag knorde.

Gelukkig was er een hammenbar een paar meter verder, waar ik me tegoed kon doen aan Serrano en Parmaham. Een goed glas wijn erbij maakte het compleet. Picknickende vrienden maakten mij attent op de sushitent en ik

moet zeggen: de sushi was goed vers en lekker klaargemaakt. Ik besloot maar meteen mijn avondeten ter plekke te gebruiken en zat aan in de tapasbar, het pastapaleis en het oesterbuffet. Wel hinderlijk was de muziek die van alle kanten aan kwam waaien en de dwaas verklede mensen die mij allerlei folders over nota bene toneelvoorstellingen wilden overhandigen. Bij de stand van de Limburgse VVV bestelde ik een culinair weekend. Kortom een welbestede middag: ik zou er vaker uit moeten.

Thuis stortte ik mij op mijn inmarkt en bedacht ik mij dat ik ook uw inmarkt, waarde lezer, substantieel kon vergroten: Wilt u de komende jaren blijvend met een boekje in een hoekje, begin dan met de hertaalde Simenons die nu op de markt verschijnen. Het gaat in series van vier: de eerste serie één

verkapte Maigret (namelijk zonder Maigret in de titel), één Maigret en twee psychologische romans. Twee van de boeken spelen zich af op vertrouwd gebied, namelijk Luik waar hij vandaan komt en Holland waar hij vaak met zijn boot was. Ben je in een luchtige sfeer, lees dan een luchtig Maigretje. Heb je zin in serieuzere kost, neem dan een psychologische roman. De ene roman (beginnend in het oververhitte kantoor van Maigret, terwijl aan de Quai des Orfèvres de regen tegen de ramen slaat) lees je binnen in de winter, terwijl de volgende (waar Maigret met opgerolde mouwen biertjes en sandwiches bestelt op de Place Dauphine) in een strandstoel met een strooien hoed op en een glas witte wijn dichtbij. Er is een Simenon voor elk humeur.

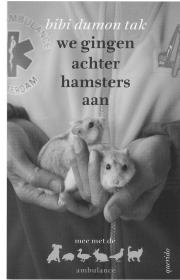
Wil je van de drank af, begin er niet aan, want zeker Maigret, de wat logge Parijze commissaris, lust er wel pap van en drinkt al naar gelang de aard van de misdaad het hele boek door een bepaald alcoholisch drankje, welk uur van de dag het ook is.

Het is bovendien af te raden Simenons vlak voor etentijd te lezen, omdat je trek substantieel vergroot wordt door de in zijn boeken gepresenteerde maaltijden: de hoofdpersoon eet zelden slecht en het is een raadsel waarom er nog nooit een kookboek van mevrouw Maigret is verschenen.

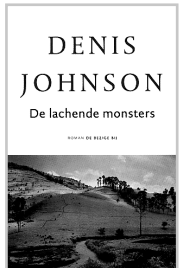
Lees verder vlg blz.

Joris Luyendijk
Dit kan niet waar zijn
Verslag van twee jaar onderzoek naar het functioneren van de Londens bankwereld. And it was not pretty.

Bibi Duman Tak
We gingen achter hamsters aan.
Echt gebeurde verhalen met de dierenambulance (9+)

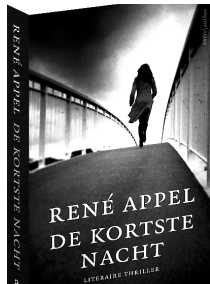

Denis Johnson
De lachende monsters.
Na zijn fenomenale treindromen, deze nieuw vertaalde roman. Verschijnt in november a.s.

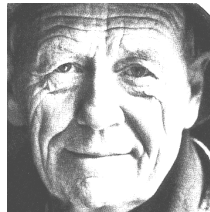

Johnny van Doorn
Heruitgaves van al zijn verhalen en al zijn gedichten

Katten
Verhalen, gedichten en getuigenissen van vijftien auteurs over katten, met tekeningen van Paul van der Steen

René Appel
De korte nacht
Nieuwe thriller van de eerder bekroonde gouden stropwinnaar

William Trevor
Het heilige beelden
In de fraaie nieuwe reeks Meulenhoff-klassiekers, thans een herdruk van de Ierse meester van het korte verhaal.

vervolg vorige blz

De vlieg draaide drie keer een rondje langs zijn hoofd en landde links boven aan de pagina van het rapport waarin hij aantekeningen aan het maken was. Maigret hield de hand met het potlood stil en bekeek haar met vrolijke nieuwsgierigheid. Dit spel duurde al een half uur en het was telkens dezelfde vlieg. Ze vloog in cirkels door zijn kantoor, vooral in het deel dat baadde in de zon, draaide rond het hoofd van de commissaris en zette zich op de documenten die hij bestudeerde. Daar wreef ze lui haar pootjes en het zou heel goed kunnen dat ze hem aan het uitdagen was.
(De jeugdvriend van Maigret).

Luiheid, traagheid, verveling, nieuwsgierigheid, het weer : allemaal elementen van de verhalen van Simenon, die maken dat je meteen in het verhaal zit en door wil lezen.

Als je wil weten wat mensen beweegt, waarom zij tot een misdaad overgaan, is Simenon verplichte kost. Alle karakterzwaktes en sterktes komen in zijn boeken voorbij. Hij was een man met een ongelooflijk voorstellingsvermogen. Het verhaal gaat dat hij wat namen uit een telefoonboek oppikte daarbij wat karaktertrekken verzon en dan met amper doorhalingen binnen een paar dagen het verhaal afmaakte.

Er zijn zo'n kleine 80 Maigrets, meer dan 250 titels: in 1938 alleen publiceerde hij 13 boeken! En dan zijn er nog talloze titels in de pijprook van Simenon verdwenen die hij onder één van zijn vele pseudoniemen schreef. Als je na een paar jaar alles gelezen hebt, is het de moeite waard biografieën en zijn autobiografie (*Memoires intimes* en daarna zeker ook *Een vogeltje voor de kat*, dat zijn vrouw na hun scheiding nota bene onder de naam Simenon schreef en de

andere kant van Simenon beschrijft) van de man te lezen, want hij leidde op menig vlak een dubbel en interessant leven: collaboreerde hij in de oorlog? Hoeveel vrouwen verleide hij (hoewel verleiden een groot woord is; een belangrijk deel van de vrouwen bestond uit prostituees of dienstmeisjes die bij het afstoffen van achteren genomen werden)? Waarom pleegde zijn dochter zelfmoord? Waarom verhuisde hij zo vaak?

U bent dan al een dikke tien jaar verder, beste lezer, en bent dan toe aan de verfilmingen van Simenon: oude jaren 50 films met Jean Gabin en Simone Signoret (*le chat*) of nieuwere Maigretversies met Bruno Cremer. In de hoop dat u naast het boeken lezen niet ook nog een ander leven moet leiden...

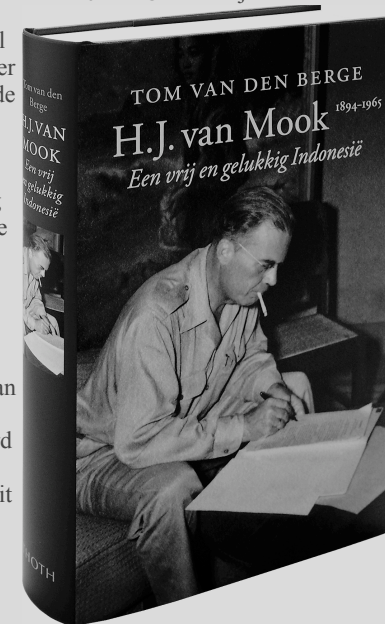
De onvermijdelijkheid van het lot van Van Mook als de laatste Indische gouverneur

Stan Meuwese

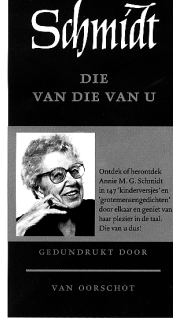
Had Huib van Mook geen drie minnaressen gehad, was het dan anders gelopen met de onafhankelijkheid van Indonesië? Natuurlijk was 'ons Indië' een eigen zelfstandige staat geworden, maar de manier waarop van die politieke en ook militaire strijd had langs andere banen kunnen verlopen. Het antwoord op deze suggestieve vraag staat niet in de uitstekende biografie van Tom van Berge over Van Mook, maar de vraag is een opdracht, die een lezer zichzelf kan geven.

Er was een enorme kloof tussen Den Haag en Batavia, tussen het rooms-rode kabinet en het Indisch gouvernement, tussen Drees-Beel en Van Mook. Tussen hen stond de oorlog, de hongerwinter, de holocaust. De naoorlogse Nederlandse regering was wellicht de slechtst denkbare partner in het losmakingsproces van Indonesië.

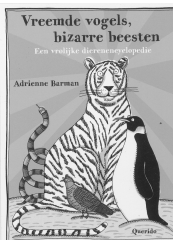
Van Mook, zoon van een onderwijzman met een Indische loopbaan, beschouwde zich als zoon van dat land. Hij was geen indo, maar een europeaan, maar wel een europeaan zonder Europa. Daarin zat de tragiek van zijn gespleten bestaan. Geen begrip bij de politici in Den Haag en geen begrip bij de Indonesische voormannen van de onafhankelijkheidsbeweging en wellicht bij de laatsten nog meer dan bij de eersten. Huib van Mook werd in 1894 geboren in Semarang op Java uit een gemengd katholiek-hervormd echtpaar.

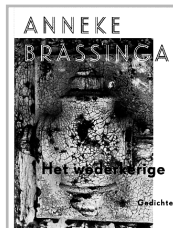
Na een studie indologie aan de Leidse universiteit werd hij bestuursambtenaar. Huib van Mook werd actief lid van de vrijmetselarij, een gebruikelijke stap in Indië. Hij raakte betrokken bij de progressieve beweging De Stuw en vertegenwoordigde deze stroming in de Volksraad, een soort parlement met een adviserende functie. Als directeur economische zaken leidde Van Mook de Indische delegatie in de succesvolle onderhandelingen met Japan, dat voor zijn economische expansie grondstoffen uit Indië wilde hebben. Vlak voor de capitulatie bij de Japanse invasie in het voorjaar van 1942 werd Van Mook naar Australië gezonden om van daaruit de belangen van Indië te behartigen. Hij werd in november 1941 formeel minister van koloniën in het Londense kabinet-Gerbrandy. Na de oorlog keerde hij naar Indië terug als luitenant-gouverneur-generaal (maar er was geen gouverneur-generaal meer), waar

Annie M.G. Schmidt
Die van die van u
Gedrukte uitgave van (een selectie) van haar versjes en poezie voor kleine en grote kinderen. De gedrukte Carmiggelt was vorig jaar onze best verkochte titel. Deze uitgave

Vreemde vogels, bizarre dieren
Adrienne Barman
Een vrolijke (dikke) dierenencyclopedie voor 4plussers.

Anneke Brassinga
Het wederkerige
Nieuwe bundel van de met de Constanijn Huygenprijs en andere literaire prijzen bekroonde dichter.

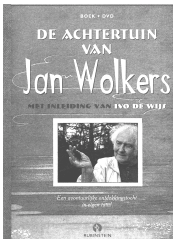
DE
VERBEELDING
VAN HET
DENKEN

Geschiedenis van de
WESTERSE & OOSTERSE
FILOSOFIE

Jan Bor
Ernst Petersma

De verbeelding van
het denken
Herziene herdruk van
een eerder
verschenen mega-
succes.

De achtertuin van
Jan Wolkers
Boek met DVD
De wonderlijke
ontdekkingsstocht van
Wolkers in zijn tuin,
eerder uitgezonden
door Villa Achterwerk

Alexander
Münninghoff
De stamhouder
De geschiedenis van
drie generaties in een
getrobleerd gezin.

Capriool

Kees Helsloot

De Friese schilder Jan Mankes (1889 – 1920) heeft meer dan eens een geit op doek en papier gezet. Nu is de geit een hoogst interessant dier want de eigenzinnigheid straalt je immer tegemoet. Deze capra-kwaliteit zal de schilder hebben aangesproken. De dichter L.F. Rosen heeft zich door de schilder laten inspireren tot het gedicht “De geit van Mankes” uit de bundel *Les-stof* (Uitgeverij Liverse, Dordrecht, 2012).

De geit van Mankes

Middenin de nacht – de lichtgevende uilen riepen – is hij onrustig geworden, uit zijn knielhouding opgestaan en naar de vonkendans aan de rand van het bos gegaan. Een troonhemel van licht hangt over de takken, tovert het bos om tot een drijvend, chinees paviljoen waarin nog wel de lampionnen hangen maar waaruit de muzikanten zijn verdwenen. In zijn witste geitenhuid (nevenproduct van de verbeelding) kijkt de schilder ons recht en vragend in de ogen aan: zal ik dan maar voor jullie uit het bos ingaan...?

Dit eigenwijze gedicht van veertien regels – het aloude sonnet – komt als een sprookjesachtig vertelsel, bestaand uit drie zinnen, op ons af. Het binnenrijm is beperkt tot 'opgestaan', 'gegaan', 'aan', en 'ingaan'. De kern van de zaak is de volgende capriool als variant op de 'chute': de dichter 'tovert' ons de schilder als geit voor en laat daarmee zien dat wat de schilder wil maken vereist dat hij als het ware zijn onderwerp wordt. Vandaar dat de schilder “in zijn witste geitenhuid/ “ (is gelijk aan perkament voor de schrijver en zijn pen) ons zijn uitnodigende vraag stelt waar wij als lezers graag ja op zeggen. Nota bene: de schilder kijkt “ons recht en vragend/ in de ogen aan.”

Als ik curator was in Museum Belvédère (Heerenveen/Oranjewoud) waar werk van Mankes te bewonderen is, zou ik de dichter Rosen uitnodigen zijn gedicht over de gekke geit van Mankes voor te lezen of hem toestemming vragen het te lezen te hangen naast een schilderij van de maker met datzelfde onderwerp. Lijkt me een boeiende manier om schilder en dichter bij elkaar te brengen.

Elinor Ostrom: Governing the Commons

Peter Blok

Is economie typisch iets voor jongens? Als je alleen al kijkt naar de studenteneconomie van de Nederlandse universiteiten blijkt 2/3 daarvan te bestaan uit jongens. En ook alle Nobelprijswinnaars voor de economie zijn mannen. Dat wil zeggen, op een na. In 2009 werd de Nobelprijs voor het eerst, en tot nu toe de enige keer, uitgereikt aan een vrouw: Elinor Ostrom en het is vast geen toeval dat zij geen econome was maar politicologe.

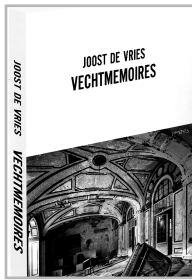
Haar belangrijkste werk is *Governing the Commons*. Tot het midden van de vorige eeuw gingen klassieke economen er van uit dat de mens een rationeel handelend wezen is, dat uitsluitend uit is op zijn eigen, korte termijn belang. De homo economicus. Ostrom nu laat ons zien dat, onder bepaalde omstandigheden, mensen heel goed in staat en bereid zijn om met elkaar samen te werken, met name als er sprake is van gezamenlijke bronnen. Zij onderzocht, gedurende lange tijd en over de gehele wereld op welke wijze

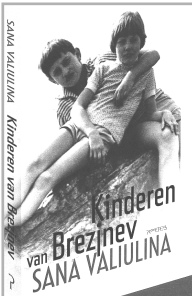
onze verwijfde samenleving, deze geleerde dame laat ons wel zien dat mensen lang niet altijd uit zijn op hun eigen belang maar best bereid en in staat zijn tot samenwerken. Ons huidige economische model, wordt gedreven door presteren, macht en competitie. Dit zijn waarden die meer worden omarmd door mannen dan de meer vrouwelijke waarden als samenwerken, empathie en geduld. De bankencrisis en de buitensporig hoge beloningen die geen enkele relatie meer lijken te hebben met de realiteit, zijn, op zijn zachts gezegd, tekenen van een erosie van dit waardensysteem.

bepaalde bronnen zoals visgebieden, bossen en landbouw gronden beheren. En zij ontdekte dat dat vaak heel goed gaat, onder bepaalde omstandigheden. Zo moet er sprake zijn van duidelijk begrensde bronnen, betrokkenen moeten met elkaar kunnen communiceren, zij moeten elkaars reputatie kennen, ze moeten zich kunnen terugtrekken en er moet een goede conflictregering en een goed stelsel van straffen zijn. Belangrijk hierbij is dat er sprake is van onderling vertrouwen. Het zal geen toeval zijn dat juist het onderwerp samenwerken is onderzocht door een vrouw. De Nederlandse komiek Maxime Hartman mag dan grappen maken over

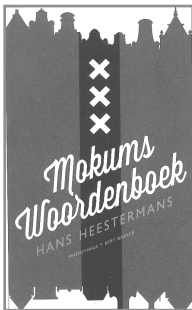
Het zou, aan de andere kant, getuigen van een enorme naïviteit om te denken dat onze economie ooit kan worden hervormd als we maar meer vrouwelijke economen zouden opleiden. De tijd van het maakbaarheidsdenken is nu eenmaal voorbij. Maar toch zou het misschien geen slecht idee zijn als, bijvoorbeeld, minister Bussemaker (of de minister van Economische Zaken) de Elinor Ostromprijs zou instellen, bedoeld voor onderzoekers die voorbeelden in kaart brengen van succesvolle, lokale economieën die zijn gebaseerd op samenwerken, delen en onderling vertrouwen: de homo coöperativus.

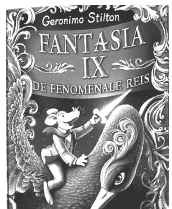
Joost de Vries
Vechtmemoires
Over de literaire cultuur
van de 21ste eeuw.

Kinderen van Breznev
Sana Valiulina
Roman over het
economisch en
geestelijk verval van
Rusland, waarin de
boven- en onderwereld
definitief zijn
samen gesmolten

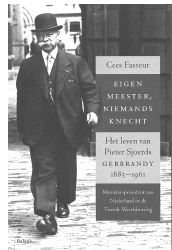

Mokums
woordenboek
Hans Heestermans
Geinig boekje,
misschien met name
voor onze
Amsterdamse vrienden
met een zachte g

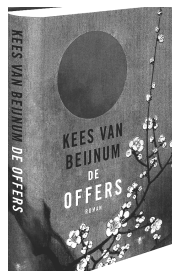
Fantasia IX

De fenomenale reis
Geronimo Stilton
gaat onvermoeibaar
met zijn avonturen
vanuit het rijk
Fantasia.

Gerbrandy

Cees Fasseur
Biografie van de
'Nederlandse
Churchill', Eigen
meester, niemand's
knecht.

Kees van Beijnum

De offers
Nieuwe roman van
van Beijnum met in
de hoofdrol een
Nederlandse rechter
die in Japan
betrokken is bij de
veroordeling van
oorlogsmisdadigers.

Een hartelijk misverstand

Frans Schouten

Wanneer je in een kranten column van krap 500 woorden als stijlmiddelen een misverstand en een raamvertelling weet in te passen, dan ben je een echte schrijver. Als je jaar in jaar uit zulke columns bijna dagelijks laat verschijnen in de krant, dan ben je een groot schrijver. Onuitputtelijk is Simon Carmiggelt, want over deze grote schrijver gaat het hier, in het variëren en oproepen van stemmingen en situaties door het virtuoos gebruik van zijn onafscheidelijke vulpen. Hij heeft in het stukje *Goed* daarvoor niet meer nodig dan de inleider *Kronkel*, een jonge sociaal werker die een bijzondere ervaring vertelt, en wat Amsterdammers die de jonge man voor een zojuist ontslagen gevangene houden. Het misverstand dus, samengevat in een expressief stukje alledaags toneel en vertolkt met een meesterhand.

Het zal in 1970 zijn geweest dat een jonge sociaal werker de poort verliet van het Huis van Bewaring aan de Amstelveenseweg. De mensen die bij de halte van lijn 16 stonden te wachten, zagen hem komen. Hij werd bemoedigend toegesproken door de aanwezige Amsterdammers die zich dit buitenkansje niet lieten ontnemen. De jonge man werd als een gelouterde zondaar liefdevol in hun midden opgenomen en onder hartelijke commentaren bedolven. Over een bekeerde crimineel die zijn zonden heeft uitgeboet moet je je als rechtgeaarde Mokummer ontfermen. Carmiggelt, althans zijn alter ego *Kronkel*, en de hoofdpersoon in dit verhaal over een klein misverstand, zijn blij verrast met deze spontane reacties. Ze zien er een bewijs in dat de mens in wezen tot barmhartigheid en dus tot goedheid geneigd is.

Goed

Is de mens eigenlijk goed? De jongens en meisjes van de A.J.C. waren er in mijn jonge jaren érg zeker van, want ze zongen het allemaal veelstemmig als ze, tokkelend op hun mandolines, door de straten trokken op weg naar een fijn zomerkamp, waar Wibaut zelf een volksdansje mee zou wippen, nadat hij had gesproken over de fijne toekomst.

Dat was een mooie tijd. Maar nu ontmoet ik vaak vergrijsde personen, die ofschoon ze toen ook vol instemming aan Wibauts voeten zaten en lippen hingen, de splijtzwam van de twijfel in hun geest hebben toegelaten. "Is de mens eigenlijk wel goed?" vragen ze. En ze wijzen je op de kranten waarin te lezen staat wat ze elkaar in groepsverband of op particulier initiatief dan in dag uit aan doen. Daar weet ik dan weinig op terug. Maar tóch...

Tot mijn vriendenkring behoort een jongeman van vijftig jaar. Hij is sociaal werker – óók geen beroep dat louter optimisten kweekt. Hij vertelde mij deze ervaring. Op een zonnige herfstmiddag moest hij een brief afgeven bij het Huis van Bewaring op de Amstelveenseweg in Amsterdam. Hij reed er met lijn 16 naar toe en belde aan. De man die open deed verklaarde zich niet bevoegd de brief aan te pakken en verwees hem naar de administratie. Daar lukte het wel. Nadat hij het karwei had verricht, zwaaide de gevangenisdeur weer voor hem open en vervolgens achter hem dicht.

Hij liep naar de vluchtheuvel, waar enige mensen op de tram stonden te wachten. Een moederlijk oud vrouwtje

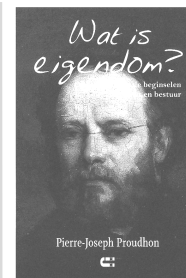
knikte hem vriendelijk toe en zei: "Mooi weer vandaag, hè jongen?" "Ja mevrouw", antwoordde hij. "Die herfstzon... heerlijk". Ze legde haar hand op zijn arm en zei: "Het is buiten beter dan binnen, jongen". En met een kneepje in zijn arm: "Doe je best".

Een oude heer, die ook op de vluchtheuvel stond, sloeg hem kameraadschappelijk op de schouder en vroeg: "Een sigaartje, mannetje?" en hij hield hem de koker voor. Toen de sigaar brandde, zei hij ernstig. "Vroeger ben ik ook wel eens ondoordacht geweest". En na een korte stilte: "Maar je kiest later eieren voor je geld".

Je pakkie hebben ze goed bewaard", vond de oude heer. "Het ziet er nog best uit. En heb je nog een zakcentje meegekregen?" Nu kwam de tram. Ze klommen naar binnen. Een paar banken verder gingen ze hem vriendelijk zitten toeknikken. Bij het Concertgebouw stapte het vrouwtje uit en zei, in het passeren: "Dág – doe je best, hè?" Bij de Albert Cuyp stapte de oude heer uit, maar niet zonder in het voorbijgaan nog een schouderklopje te hebben gegeven, zeggende: "Denk er maar om – vrijheid, blijheid".

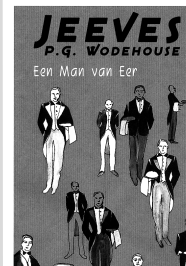
Mijn jonge vriend besloot deze ervaring met de woorden: "Toen de tram verder reed was ik eigenlijk erg blij met de mensen". Misschien zijn ze toch wel goed.

Kronkel

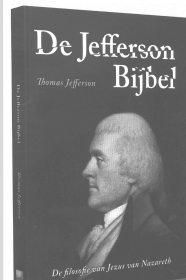
Pierre-Joseph Proudhon

Wat is eigendom?
Lees naast Piketty,
deze klassieker van
Proudhon (*La propriété
c'est le vol*).

P.G. Woodhouse

Jeeves, man van eer.
Wie kent 'm niet, Bertie
Wooster en zijn butler
Jeeves. Engelse humor
uit de oude doos.

De Jeffersonbijbel

President Jefferson
(1743-1825)
verwijderde alle
ongeloofwaardige
passages uit het
Nieuwe Testament. Wat
overbleef was een
Bijbel die paste in de
geest van de Verlichting.
Thans voor het
eerst in vertaling.